

FAIL ÁGNES

Kriminológiai Tanszék

Témavezető: dr. Lévay Miklós tanszékvezető egyetemi tanár

A NŐI FOGVATARTOTTAK HAZAI JELLEMZŐI, KRIMINÁLSTATISZTIKAI ADATOK ALAPJÁN

I. A bűnelkövetés tendenciái

A regisztrált elkövetők nemek szerinti megoszlása hazánkban az elmúlt húsz évben változóan alakult. Az elkövetők száma 1995 és 2011 között 120.000 és 140.000 között mozgott, azóta azonban csökkenésnek indult, s jelenleg is 110.000 alatt stagnál. Mint mindenhol a világon, így nálunk is a férfi elkövetők jelentős dominanciája befolyásolja az összesített statisztikát. Ennek következtében nem meglepő, hogy az elkövetők számának jelentős csökkenésével párhuzamosan a férfi elkövetők aránya csökken. A nők száma azonban másképp alakult, hiszen arányuk az 1995 körüli 11%-ról szinte folyamatosan emelkedett, s 2005 óta már stabilan 16-17% között mozog.¹ Ez természetesen nem csak a felnőtt korú női elkövetőkre, de a fiatalabb generációra is jellemző, sőt!² Ám jelen írás kizárólag a 18. életévet betöltött női elkövetőkre, s közülük is a szabadságvesztésre ítélt társaikra fókuszál. A fogvatartott nők aránya – párhuzamosan a regisztráltak arányával – szintén növekvő tendenciát mutat, még akkor is, ha esetükben lassabb folyamatról lehet csak beszélni. Míg 1995 körül a fogvatartottak között jócskán 5% alatti volt a nők aránya,³ addig ez a szám most, 2016 júniusában már 7% feletti.⁴ Több kutató is a női szerepek átalakulásával magyarázza a női bűnelkövetők és a fogvatartottak számának növekedését, mivel a nők munkaerőpiacra történő berobbanásával és a férfiaktól való független identitás kialakulásával már új típusú kriminalitásról beszélhetünk az esetükben. Ennek következtében pedig a passzív bűnsegédletet fokozatosan kezdi felváltani az aktív, kezdeményező, és sok esetben erőszakos elkövetési mód.⁵

¹ <http://ugyveszseg.hu/repository/mkudok6797.pdf> (2016.05.14.)

² A gyermek- és fiatalkorú lányok aránya az utóbb öt évben már jóval 16-17% felett alakult, néhol még a 20-21%-ot is elérte. A legdrasztikusabb emelkedés a legfiatalabbaknál, vagyis a 12-13 éveseknél figyelhető meg.

³ <http://www.qcea.org/wp-content/uploads/2011/04/rprpt-wip1-main-en-feb-2007.pdf> (2016.05.15.)

⁴ Egyéni kutatói kérelem során szolgáltatott 2016. június 1-jei BVOP adatok.

⁵ VÁRNAGY-TÓTH 2014. 51.

II. A női bűnözés jellemzői

A női bűnözést és a fogvatartottak sajátosságait vizsgálni még mindig nem egyszerű kérdés, hiszen a témában többféle álláspont érvényesül. A társadalomtudósokat a jog sem segíti, mivel a kriminológiától és a szociológiától eltérően a jog nem tesz különbséget biológiai nem tekintetében az elkövetők (és az áldozatok) között. Éppen ezért a téma megosztja a szakembereket, kutatókat, s két igen eltérő állásponttal találkozhatunk a mai napig. Hans Göppinger például mindezzel kapcsolatban úgy fogalmazott, hogy „nem lehet [...] a kriminalitás szempontjából releváns semmiféle olyan női specifikus személyiségvonást megjelölni, mely lényegileg különbözne a férfiéétől.”⁶ Szerinte tehát nem beszélhetünk önálló törvényszerűségekről a nők esetében. Ezzel a másik oldal képviselői sem vitatkoznak, ám azt hangsúlyozzák, hogy mindentől függetlenül igenis beszélhetünk női bűnelkövetőkkel és fogvatartottakkal kapcsolatos sajátosságokról. Ezek a sajátosságok biológiai, pszichológiai és társadalmi egyediségeikből, s szerepeikből eredeztethetőek.

Mivel a nőkre alapvetően erőteljesebb hatást gyakorol „a megbélyegzés érzése, a bezártságtól való félelem, a családért való aggodás, a szociális kapcsolatok hiánya,”⁷ így nem csoda, ha a börtön zárt világát nehezebben viselik, s a börtöntűrő képességük is rosszabb, mint a férfiaké. Mindez azt is jelenti, hogy „a szabadság korlátozása, a kényszerű együttélés, a férfiakhoz képest látványosabb, észrevehetőbb, szélsőségesebb reakciókat válthat ki” belőlük.⁸ E reakciók két végpontja a depresszió és az agresszió. Habár a többség a skála normál tartományában mozog, a nők között nem ritka a komolyabb kilengés sem. A fogvatartott nők mentális állapota rosszabb a férfiakénál, hiszen 50%-uk rendszeresen szed nyugtatót és fájdalomcsillapítót.⁹ Emellett arról sem szabad elfeledkeznünk, hogy esetükben gyermekkorban sokkal gyakrabban fordulnak elő traumák, melyek lelki, testi, de akár szexuális jellegűek is lehetnek. Greer szerint a nők háromszor nagyobb valószínűséggel válnak erőszak áldozatává, mint a férfiak, s a fogvatartott nők 60%-át érte már korábban szexuális vagy fizikai erőszak.¹⁰ Habár Greer kutatása óta már több mint 15 év telt el, s ráadásul az USA-ban végezte, azonban itthon is érvényesek az eredményei, legalábbis az általam 2013-ban végzett kutatás alapján, amelynek során hasonló voltak az eredmények. Kutatásom esetében is a megkérdezettek 60%-a vált már korábban családon belüli erőszak áldozatává. Ez az arány a rablást elkövetők esetében 55% volt, az emberölést elkövetőknél pedig 68%, ami kiemelkedően magas.¹¹

A nők börtöntűrő képessége azért is rosszabb, mint a férfiaké, mert a bekerülést követően nehezebben alkalmazkodnak a benti normákhoz és értékekhez, hiszen

⁶ RASKÓ 1978. 254.

⁷ VÁRNAGY-TÓTH 2014. 51.

⁸ ERDÓDI 2002. 34.

⁹ TANÁCS 2014. 46.

¹⁰ GREER 2002. 78.

¹¹ FAIL 2013. 45.

egyszerre kell igazodni a sajátjukétól eltérő kényszerközösséghez és a büntetés-végrehajtási intézet elvárásaihoz.¹² Ezekhez a normákhoz való alkalmazkodás azonban nem szolgálja valójában a hatékony reszocializációt, mert a fogvatartott motivátlanná válik, s a jövőkép is egyre homályosabb lesz a bent eltöltött idő előrehaladtával.¹³ A túlszűfolttság is hátráltató tényező a szabadulást követő visszailleszkedés során, hiszen ennek hatására egyre gyakoribbak bent a stresszhelyzetek, s növekszik az agresszió és az impulzivitás. A legfrissebb adatok szerint jelenleg a Kalocsai Fegyház és Börtön a legszűfoltabb büntetés-végrehajtási intézet az országban 161%-os túltelítettséggel.¹⁴ A kalocsai büntetés-végrehajtási intézet speciális problémával is küzd, hiszen az országban egyedüli fegyházként működik a női fogvatartottak számára. Ez pedig azt jelenti, hogy náluk a hosszú ítéletes, problémásabb, fegyház fokozatú fogvatartottak rotálása más intézményekkel nem megoldható, ellentétben a férfi fegyházak gyakorlatával.¹⁵ Ezt a problémát Kalocsán így házon belül kell megoldani. Azonban van pozitív hozadéka is a börtönön belüli zsűfoltásnak, hiszen míg a WHO adatai alapján a női fogvatartottak körében ötször gyakoribb az öngyilkosságok aránya, addig ezt a hazai adatok szerencsére nem támasztják alá. Magyarországon ugyanis női büntetés-végrehajtási intézetben még sosem történt befejezett öngyilkosság. Ezt valószínűsíthetően a zsűfolt, csoportos elhelyezés indokolja, hiszen a nők a börtönben szinte soha nincsenek teljesen egyedül.¹⁶

A nők társadalomban betöltött szerepe sajátos, mivel „*életvitelüket gyakran befolyásolja az érzelmi kötődés, [...] döntő jelentőségű a feleségként, családanyaként, élettársként megélt szerep.*”¹⁷ Esetükben a család szerepe kiemelt fontosságú, hiszen sokan édesanyaként kerülnek be a büntetés-végrehajtási intézetekbe, s a gyermekük/gyermekük hiánya komoly terhet ró rájuk odabent. A család hiányát egyrészt nehezíti az úgynevezett osztott beszélő is, hiszen a nagycsaládosok esetén nem lehetséges az összes gyermek együttes látogatása, ami különösen fájdalmas az édesanyának. Másfelől azonban a kevés számú női fogvatartott részére kialakított büntetés-végrehajtási intézet is megnehezíti a családtagokkal való találkozást. Kalocsa speciális helyzetéről esett már szó, ám a büntetés-végrehajtási intézet ott a város belsejében van, ami a gyalogosan érkezők számára is hamar megközelíthető, ha már eljutottak a településig. A pálhalmi központtal rendelkező büntetés-végrehajtási intézet mélykúti részlege azonban több kilométerre található a legközelebbi buszmegállótól is, az ország szélén, így a rokonok, családtagok számára nem ritkán szinte megoldhatatlan annak megközelítése anyagi, illetve egészségi okokból,¹⁸ Az így elmaradó látogatások pedig komoly mentális állapotromlást eredményezhetnek a fogvatartott családtag esetében. A női fogvatartottak odabent is különösen igénylik a törődést, a figyelmet és a

¹² ERDŐDI 2002. 34.

¹³ TÓTH 2011. 128.

¹⁴ SOMOGYVÁRI (et.al.) 2016. 7.

¹⁵ TANÁCS 2014. 45.

¹⁶ TANÁCS 2014. 46.

¹⁷ ERDŐDI 2002. 33.

¹⁸ FEHÉR, PARTI 2002. 219-221.

valakihez való tartozást, így nem ritka a nemi identitás zavar kialakulása sem, mely akár homoszexuális kapcsolattal is végződhet a börtönben.¹⁹ Mivel a nők személyes életterének központi eleme a család, így esetükben a szeretteikkel történő kapcsolattartás kiemelten fontos. Annál is inkább, hiszen Tóth Mariann pszichológiai vizsgálata során megállapította, hogy a börtönben végzett munka mellett a szociális kapcsolatok jelentik a legkomolyabb védőfaktorokat a börtönben, s ezek hatnak a legpozitívabban a reszocializációra.²⁰ A benti munkavégzés nemcsak hasznos időtöltés, de olyan sikerélményt is ad a fogvatartottaknak, melynek segítségével optimistábbá válnak, s jövőjükre is pozitívabban gondolnak. Ráadásul munkavégzés közben a büntetés ideje is gyorsabban telik. A munka mellett kiemelt védőfaktor Tóth szerint az is, ha „*az elítélt valamilyen formában kapcsolatban él, legyen az párkapcsolat, élettársi viszony vagy házasság.*”²¹ Ezeket a szociális kapcsolatokat emiatt támogatni kell, hiszen a szociális konformitás mellett a többségi társadalom normáinak elfogadását is erősíthetik. A kapcsolattartás Tóth szerint nem kizárólag a lelki, pszichés stabilitást erősíti, de gyengíti a depresszió tüneteit, s segíti a szabadulást követő visszailleszkedést is. Hatására a lehetséges visszaesés mértéke is csökkenthető.²² A büntetés-végrehajtás apparátusának kulcsszerepe van a fogvatartottak szociális kapcsolatainak, ha úgy tetszik védőhálóinak kifizetésében, hiszen, ha ezt támogatja, jó eséllyel csökkenhet a női bűnelkövetők visszaesése is.

III. Fogvatartotti statisztikák

1. A nők aránya

Női fogvatartottak	Férfi fogvatartottak	Összes fogvatartott	Erőszakos női fogvatartottak	Erőszakos férfi fogvatartottak	Összes erőszakos fogvatartott
1369 fő	17229 fő	18598 fő	594 fő	7108 fő	7702 fő
7,36%	92,64%	100%	7,71%	92,29%	100%

1. táblázat: Női és férfi fogvatartottak, illetve a kutató által kiemelten kezelt erőszakos fogvatartottak aránya (főben és %-ban) 2016. június eleji statisztika alapján.²³

A hazai női fogvatartottakra vonatkozó statisztikai adatokat – melyeket a továbbiakban ismertetni, s elemezni fogok – a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságának (továbbiakban: BVOP) Stratégiai, Elemzési és Tervezési Főosztálya biztosította számomra. A Főosztálytól a kérelmemben általános értelemben vett adatokat kértem

¹⁹ TANÁCS 2014. 45.

²⁰ TÓTH 2011. 130-131.

²¹ TÓTH 2011. 131.

²² TÓTH 2011. 127.

²³ Egyéni kutatói kérelem során szolgáltatott 2016. június 1-jei BVOP adatok.

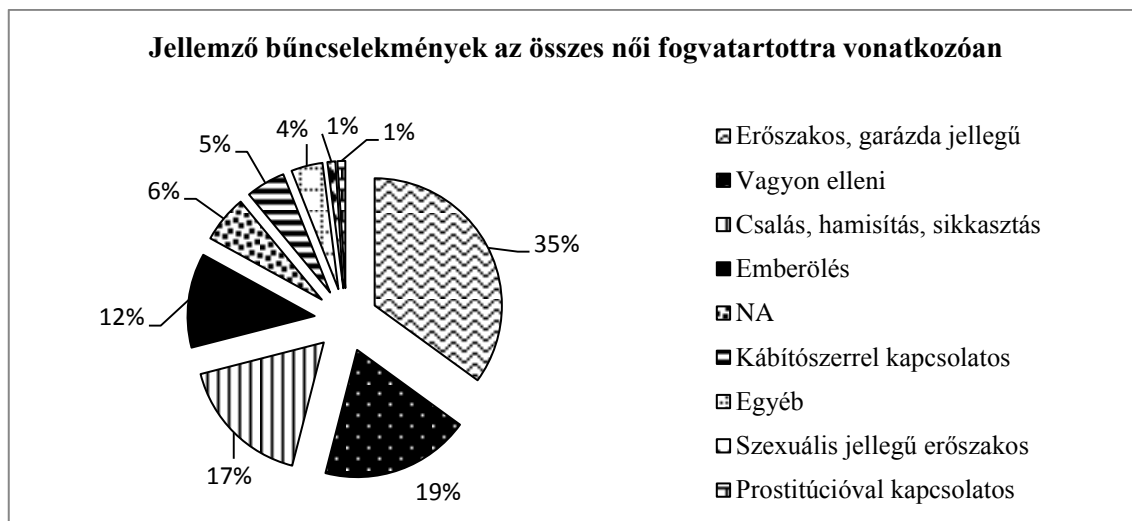
egyrészt az összes felnőtt korú női fogvatartottra vonatkoztatva, másrészt az általam kiemelten kezelt erőszakos bűncselekményeket elkövető női fogvatartottakra egyaránt, így megteremtve a két csoport statisztikai összehasonlításának lehetőségét. Az általam kiválasztott erőszakos bűncselekmények az alábbiak voltak: emberölés, testi sértés, szexuális erőszak, kapcsolati erőszak, erőszakos közösülés, rablás, kifosztás, zsarolás, önbírászkodás. Az ezen bűncselekményt elkövetőket külön is megvizsgáltam a statisztikai adatok alapján, s rögtön kiderült, hogy bár a női fogvatartottak aránya 2016. június elsején 7,36% volt. Ha csak az erőszakos elkövetőket vizsgáljuk, akkor ez az arány még magasabb, összesen 7,71%. Ez egyben azt is jelenti, hogy a női fogvatartottak 43%-a tölti jelenleg erőszakos bűncselekmény miatt szabadságvesztés büntetését. Ez az arány a férfi fogvatartottak esetében valamivel alacsonyabb hiszen esetükben mindössze 41%-uk tartózkodik jelenleg büntetés-végrehajtási intézetben erőszakos bűncselekmény miatt.²⁴ Habár nem jelentős a különbség, ez a többség a nők esetében mégis elgondolkodtató, hiszen ahogy 1978-as könyvében Raskó Gabriella is írja „*a tömegstatisztika adatait csak lassan, de töretlenül, tendencijellegűen módosítva megjelent a női bűnelkövető viszonylag új típusa: a kezdeményező, aktív, erőszakos fiatal nőé, aki egyre kevésbé különbözik a hasonló férfi bűnözőtől.*”²⁵ Raskónak igazat kell adnunk a kezdeményező, erőszakos elkövetők számának lassú emelkedésével kapcsolatosan, hiszen arányukat tekintve már most többen vannak a női fogvatartottak között, mint a férfiaknál, s ez valószínűleg a regisztrált elkövetőknél sincsen másképp. Raskó Gabriella anno saját kutatást is végzett, mely alapján mindehhez hozzátette, hogy a „nőiesnek” tartott, kerülőutas elkövetési módot olyan brutális fizikai erőszak váltotta fel az általa megkérdezettek körében, melyek során az elkövetők egy „*nem jelentéktelen része igen kegyetlen módon járt el, s az alkalmazott erőszak gyakran sokszorosan ment túl az élet puszta kioltásához szükséges mértéken.*”²⁶

2. Jellemző bűncselekményeik

²⁴ Egyéni kutatói kérelem során szolgáltatott 2016. június 1-jei BVOP adatok.

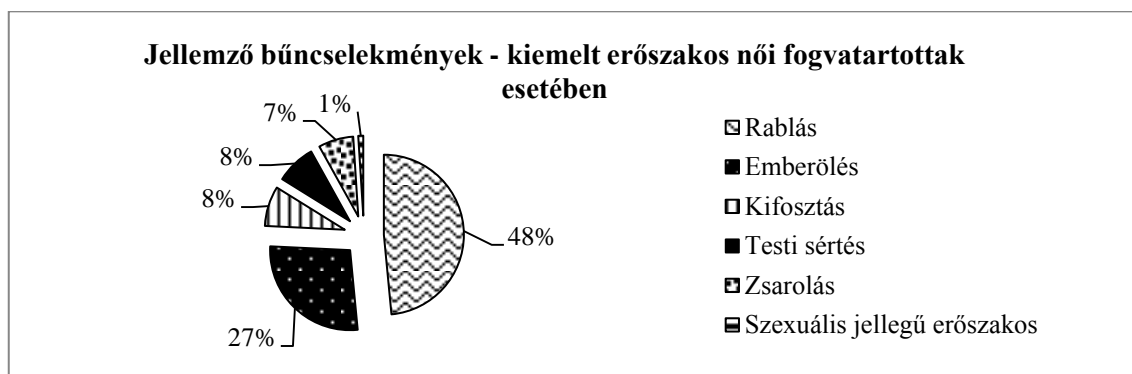
²⁵ RASKÓ 1978. 32.

²⁶ RAKSÓ 1978. 31.

1. ábra: Legjellemzőbb bűncselekmények aránya a női fogvatartottak esetében (%-ban) 2016. június eleji statisztika alapján.²⁷

2016. június elsején összesen 1369 felnőtt korú, női fogvatartott töltötte szabadságvesztés büntetését az országban. Közülük a legtöbben erőszakos, garázda jellegű bűncselekményért (35%), vagyon elleni bűncselekményért (19%), csalásért, hamisításért, sikkasztásért (17%) és emberölésért (12%) voltak büntetésvégrehajtási intézetben. Már ebből a listából is jól látszik, hogy tágabb értelemben vett erőszakos bűncselekményt a fogvatartottak nagyon magas aránya, összesen 47%-a követett el. A női fogvatartottak legritkábban közlekedési (0,2%), illetve szexuális jellegű erőszakos bűncselekményt (1%) követnek el.

2. ábra: Legjellemzőbb bűncselekmények aránya a kutató által kiemelten kezelt erőszakos női fogvatartottak esetében (%-ban) 2016. június eleji statisztika alapján.²⁸

A kutatóként kiemelt kilenc bűncselekményre lebontott statisztika alapján elmondható, hogy az erőszakos bűncselekmény miatt szabadságvesztésre ítélt nők többségében rablást (48%) és emberölést (27%) követtek el. A kiválasztott csoport

²⁷ Egyéni kutatói kérelem során szolgáltatott 2016. június 1-jei BVOP adatok alapján.

²⁸ Adatok forrása: ua.

összesen 594 főből állt, akiknek háromnegyede (összesen 443 fő) ült rablás, illetve emberölés miatt. Ez összesítetten a fogvatartottak közel harmadát jelenti.²⁹

3. Általános fogvatartotti adatok

A BVOP adatok alapján kijelenthető, hogy a női fogvatartottak többsége (46%) börtön fokozatban tölti büntetését. Habár az erőszakos elkövetők között is magas a börtön fokozatúak aránya (41%), esetükben nem elhanyagolható a fegyház fokozatosak aránya (29%) sem, mely bűncselekményük jellegétől függ. A fegyház fokozat átlagosan csupán 17%-ot érint. Az erőszakos elkövetők közül – érthető okok következtében – kevesebben vannak fegyház fokozatba sorolva, esetükben azonban több a kényszergyógykezelt. Figyelemre méltó, hogy az első büntényesek aránya mindkét csoportban igen magas: 71%, illetve 75%.³⁰ Habár mindkét adat meglepő, az utóbbival kapcsolatban érdemes lenne megvizsgálni, hogy az elkövetők milyen motiváció hatására követték el első komolyabb bűncselekményüket erőszakos módszerekkel.

A női fogvatartottak szociális kapcsolatainak fontosságáról e tanulmányban már volt szó, s Tóth Mariann vizsgálata óta tudjuk, hogy a párkapcsolatban élők – legyen szó akár házasságról, akár élettársi viszonyról – alapvetően kiegyensúlyozottabbak, mint egyedülálló társaik, s a szabadulás után is könnyebb számukra a társadalomba történő visszailleszkedés. Habár a BVOP által küldött statisztikákból nem derült fény a kapcsolattartások milyenségére, ám az mégis jól látszik, hogy a nők több, mint fele – mind az általános értelemben vett, mind az erőszakos bűncselekményekért fogvatartottak közül – házasságban vagy élettársi kapcsolatban él (51-52%). A családi állapot alapján az erőszakos csoport sem mutat lényegi eltérést. A hajadonok aránya 30%, az elváltaké 10%, az özvegyek aránya pedig 5% körül alakul.³¹ Habár ezek a válaszok önbevalláson alapultak, így nem tökéletesen megbízhatóak, azt mégis jól mutatják, hogy nagyságrendet tekintve a kapcsolatban élők aránya körülbelül fele az összes fogvatartottnak. Tóth megállapítása alapján ők azok, akiknek a mentális állapota a börtönben egészségesebbnek mondható, s nekik lesz könnyebb a társadalomba történő visszailleszkedés. További kutatási lehetőséget jelentene megvizsgálni, hogy a reintegráció, s a visszaesés hogyan alakul a kapcsolatban élőknel, illetve az egyedülállók esetében. Az erőszakos fogvatartottak a gyermekek számának alakulását nézve sem mutattak eltérést. A fogvatartottak körülbelül 35% volt a 2016. június eleji statisztika alapján gyermektelen. Tekintve a hajadonok 30%-os arányát, ez nem meglepő adat. Szintén 35%-uknak volt egy, illetve két gyermeke. A nagycsaládosok 30%-os arányából 5%-os volt az öt vagy annál több gyermekes anyák aránya.³² Ők tehát

²⁹ Adatok forrása: ua.

³⁰ Adatok forrása: ua.

³¹ Adatok forrása: ua.

³² Adatok forrása: ua.

azok, akik a fogvatartotti látogatások során a legnehézkesebben tudnak találkozni gyermekeikkel.

Az iskolai végzettség tekintetében a női fogvatartottakról elmondható, hogy a legmagasabb az aránya a befejezett általános iskolát végzetteknek (50-52%). Az adatokból az is jól látszik, hogy az iskolai végzettségek emelkedésével csökken az erőszakos elkövetők aránya. Ez 3-5%-kal tér el az összes női fogvatartotthoz képest. Kiemelném a legalacsonyabb iskolai végzettségűeket, akik közül kb. 20%-uk nem fejezte be az általános iskolát, s 2-3%-uk analfabéta.³³ Jól látszik, hogy bár alacsonyabb arányban vannak jelen a statisztikánkban, illetve a büntetés-végrehajtási intézetekben, véleményem szerint még ez az arány is igen aggasztó. Jelenlegi oktatásban való részvételükkel kapcsolatosan most nem kértem ugyan adatokat, de vizsgálni fogom majd, hogy a börtönön belüli tanulást pontosan milyen iskolai végzettséggel bírók szorgalmazzák leginkább.

A végzettséghez szorosan köthető a civil életben végzett munkavállalás és a foglalkozás kérdése. Az iménti adatok alapján talán nem is meglepő, hogy a fogvatartott nők nagyjából 45%-ának nincs speciális végzettsége, szakmája, s 17%-a munkanélküli volt mikor börtönbe került. E kérdésnél is számolni kell az önbevalláson alapuló válaszadás problémájával, de ha csak nagyjából hihetünk az adatoknak, már akkor is nagyon elkésztítő a szakmával rendelkezők csekély aránya, mely az összes fogvatartott esetében 21%-os, ám az erőszakos elkövetők esetén már csak 16%. Ehhez képest egészen meglepő, hogy a börtönben nagyjából 40%-os mindkét csoportban a munkát végzők aránya.³⁴ Mivel a munka nyújtja a Tóth tanulmány szerint a másik kiemelt védőhálót a fogvatartott köré, így ha nem is kiemelkedően magas ez az arány, mégis említésre méltó. Különösen, hogy az erőszakos elkövetők minimálisan ugyan, de nagyobb arányban érintettek a börtönön belüli munkavégzésben, ami ismerve az iskolai végzettségüket, s a szakmával rendelkezők csekély arányát, feltétlenül megjegyzendő.

IV. Az erőszakos női bűnelkövetőkre vonatkozó egyes kriminálstatisztikai adatok

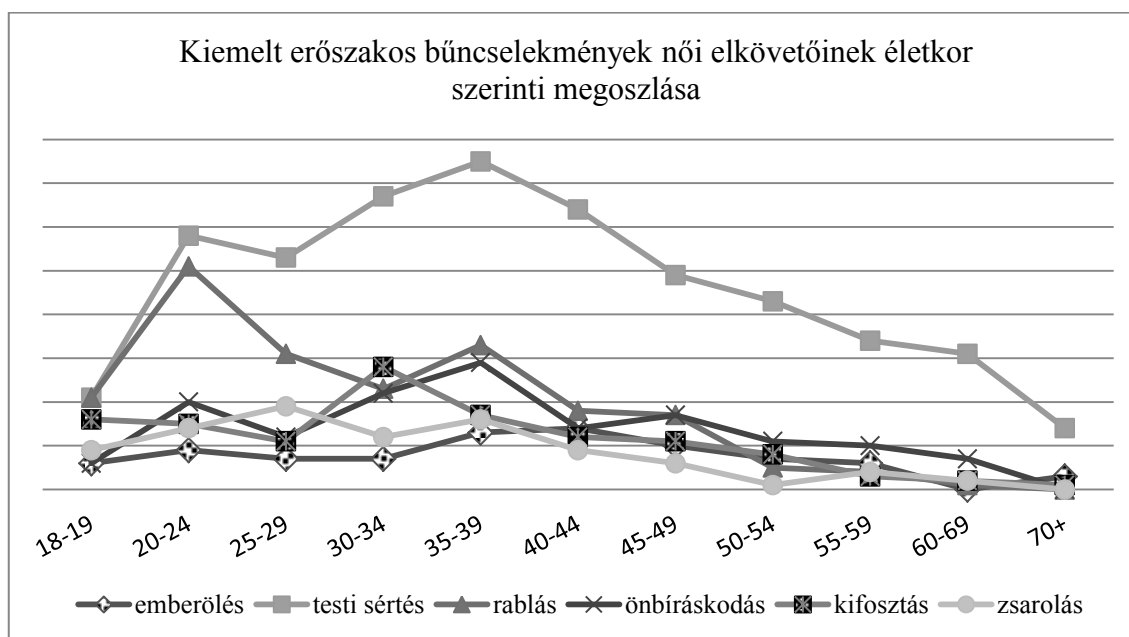
A BVOP által küldött statisztikai adatokon felül az Országos Bírósági Hivatal (továbbiakban: OBH) honlapján elérhető statisztikákból is további információk olvashatók ki a jogerősen elítélt felnőtt korú nőkre vonatkoztatva. Most a 2013 és 2015 közötti két és fél évet³⁵ felölelő statisztikák alapján ismertetem az eddig is kiemelten kezelt erőszakos bűncselekmények életkor szerinti megoszlását, illetve az erőszakos bűncselekmények elkövetésével összefüggésbe hozható alkohol és kábítószer hatású anyagok fogyasztásának megoszlását.

³³ Adatok forrása: ua.

³⁴ Adatok forrása: ua.

³⁵ A 2015-ös év csonka év, mivel a második félévre vonatkozó statisztikákat még nem tartalmazza a honlap.

1. Életkor szerinti bűnelkövetői tendenciák

3. ábra: A kiemelt erőszakos bűncselekmények női elkövetőinek életkor szerinti megoszlása 2013 és 2015 között³⁶

A jogerősen elítélt női bűnelkövetők az erőszakos bűncselekményeik többségét általában 20-24 éves, illetve 30-35 éves koruk között követik el. Ezen csúcspontok jellemzik a legnagyobb számban elkövetett erőszakos bűncselekményt, a testi sértést, de a rablásra, az önbírászkodásra és a zsarolásra is ezen elkövetői életkorok a legjellemzőbbek. Ezen bűncselekmények közül 20-24 éves korban arányait tekintve a rablás emelkedik ki igazán. A 30-35 éves korban jellemző második csúcspontot már a testi sértés és az önbírászkodás „nyeri”. Ebben az életkorban még másodvirágzását éli a rablás és a zsarolás is, ám korántsem olyan intenzív mértékben. Az említett erőszakos bűncselekményektől valamelyest más dinamikát mutat a kifosztás és az emberölés. A kifosztásnak lényegében egyetlen érzékelhető csúcspontja van 30-34 éves kor között, míg az emberölés a többi bűncselekménytől eltérően egyik életszakaszban sem mutat komolyabb kiemelkedést a női elkövetők tekintetében. Habár 35 és 50 éves koruk között valamivel többen követnek el emberölést a nők, ettől függetlenül gyakorlatilag ez az egyetlen a megvizsgált hat erőszakos bűncselekmény közül, mely egészen idős korban is komolyabb számban fordul elő. Míg a testi sértés, a rablás, az önbírászkodás, a kifosztás és a zsarolás elkövetése az életkor növekedésével mindinkább közelít a nullához, addig az emberölés tendenciája csak kismértékű csökkenést mutat.³⁷

³⁶ Saját készítésű táblázat az OBH honlapján található statisztikai adatok alapján, két és fél évre vonatkozóan. http://birosag.hu/kozerdeku-informaciok/statisztikai-adatok/statisztika-fk-ff?field_statisztika_evzam_value%5Bvalue%5D%5Byear%5D=&field_statisztika_ugytipus_tid%5B%5D=591 (2016.05.17.)

³⁷ Az OBH statisztikai adatok alapján:

2. Az alkohol- és kábítószer befolyásoltság

	Tiszta tudat	Alkoholfogyasztás	Kábítószer-fogyasztás	Alkohol és kábítószer együttes fogyasztása
Emberölés	58%	38%	1%	2%
Testi sértés	78%	21%	0%	1%
Rablás	83%	13%	4%	0%
Kifosztás	86%	13%	1%	0%
Önbíráskodás	97%	3%	0%	0%
Zsarolás	98%	2%	0%	0%

2. táblázat: Erőszakos bűncselekmények női elkövetőinek %-os megoszlása az elkövetéssel összefüggésbe hozható alkohol és kábítószer hatású anyag fogyasztása szerint 2013 és 2015 között³⁸

Az OBH statisztikai esetében megvizsgáltam a vonatkozó hat erőszakos bűncselekmény típus elkövetésével összefüggésbe hozható tudatmódosító hatású anyagok fogyasztását a jogerősen elítélt női elkövetők tekintetében. A zsarolás és az önbíráskodás esetében megállapítható, hogy az elemzett két és fél év során a női elkövetők majdnem 100%-a tiszta tudattal követte el bűncselekményét. Ezen cselekmények esetében kizárólag alkoholfogyasztás fordult elő, az is igen csekély arányban (2-3%). A kifosztás és a rablás is igen sok hasonlóságot mutat az elkövetéssel összefüggésbe hozható szerek fogyasztása tekintetében. Itt ugyan már 90% alatti értékeket találunk a tiszta tudattal történő elkövetés esetében (86% és 83%), de ez az arány még így is egészen magasnak mondható. Sajnos ebben az esetben már nem csak az alkoholfogyasztás 13%-os értéke számít magasnak, de a rablás esetében semmiképpen nem mehetünk el szó nélkül a kábítószer-fogyasztás 4%-os aránya mellett. Ezzel az aránnyal a rablás a kábítószer-fogyasztással történő elkövetések sorát vezeti a megvizsgált erőszakos bűncselekmények körében, még mindig maradva a női elkövetőknél. A testi sértés és az emberölés tekintetében az önálló kábítószer-fogyasztás arányát mindkét alkalommal megelőzte annak alkohollal együtt történő használata, ami kifejezetten érdekes ténynek számít. Az arányok tekintetében ezeknél a bűncselekményeknél valóban nem beszélhetünk súlyos problémákról, ám mindenesetre érdekes az együttes fogyasztás magasabb aránya. A testi sértésnél is, de különösen az emberölésnél azonban sokkal nagyobb problémát jelent a kimagasló arányú alkoholfogyasztás, mely az előbbinél

http://birosag.hu/kozerdeku-informaciok/statisztikai-adatok/statisztika-fkff?field_statisztika_evzam_value%5Bvalue%5D%5Byear%5D=&field_statisztika_ugytipus_tid%5B%5D=591 (2016.05.17.)

³⁸ Saját készítésű táblázat az OBH honlapján található statisztikai adatok alapján, két és fél évre vonatkozóan. http://birosag.hu/kozerdeku-informaciok/statisztikai-adatok/statisztika-fkff?field_statisztika_evzam_value%5Bvalue%5D%5Byear%5D=&field_statisztika_ugytipus_tid%5B%5D=591 (2016.05.17.)

21%-os, az utóbbinál pedig már a 38%-ot is eléri.³⁹ Véleményem szerint az alkoholfogyasztás hazánkban sokkal többeket érintő probléma, mint a kábítószer-fogyasztás. Ennek ellenére a szenvedélybetegeket kutató szakemberek – saját tapasztalataim alapján – szívesebben vizsgálják a kábítószer-fogyasztókat. Vitathatatlanul súlyos, komoly probléma mindkét függőség, ám néhány hónapos szakmai tapasztalatszerzésem során a szenvedélybetegek igazolták azt a feltevésemet, hogy a kábítószer-függők nagy része először az alkohollal kerül közelebbi kapcsolatba, s csak jóval ezután következik a kábítószer. Véleményem szerint a testi sértésnél és az emberölésnél felmerülő alkoholos befolyásoltságot komolyabban is meg kellene vizsgálni, hiszen nem kizárt, hogy ezen súlyos bűncselekmények e szerek kiiktatásával esetleg másképp végződtek volna.

V. Összegzés

A női elkövetőkkel, fogvatartottakkal kapcsolatban sok az érdekesség és a megválaszolendő kérdés már így, pusztán a kriminálstatisztikai adatok alapján. A statisztikák feldolgozását követően több irányba is el lehet indulni, hogy újabb és újabb feltáratlan összefüggésekre, konklúziókra bukkanjunk. Annál is inkább, mert kevés a női bűnözésre irányuló hazai kriminológia kutatás. Egy-egy részterülettel (pl. csecsemőgyilkossággal) kapcsolatban találni szakirodalmakat, kutatásokat, ám szélesebb spektrumot felölelő vizsgálat, monográfia évtizedek óta nem született. Mivel nagyszabású keresztmetszeti kutatásokra manapság egyáltalán nincsen lehetőség és a legérdekesebb, „soft” adatok ezekből a statisztikai adatokból nem derülnek ki, így elengedhetetlen az összetettebb interjú vizsgálatok elkészítése, s ezek időszakonkénti újbóli „lekérdezése”. A női bűnelkövetéssel folyamatosan foglalkozni annak ellenére is érdemes volna, hogy statisztikai arányuk nem túlságosan magas, azonban az elmúlt húsz évben kizárólag az ismertté vált női bűnelkövetők száma mutat folyamatos növekedést. A kriminálstatisztikai adatokkal kapcsolatban problémának látom, hogy nem minden esetben tartalmaznak nemi bontást, ami a női fogvatartottakkal kapcsolatos vizsgálatokat nagymértékben megnehezíti. A statisztikák összegyűjtése során több „adatgazda” is elutasította a speciálisabb kéréseimet, mivel gyakorlatilag az általános adatokon felül nem igazán gyűjtenek specifikusabb adatokat. A fogvatartottakkal kapcsolatban pedig kizárólag helyben, az adott vidéki büntetés-végrehajtási intézetben tartanak nyilván speciálisabb statisztikai adatokat. Mindezek ismeretében tehát nincsen könnyű dolga a női bűnözéssel foglalkozó kutatóknak. Ettől függetlenül társadalomtudósként nincs más választásunk, a nehézségek ellenére is kutatnunk kell, hiszen a tudomány kerekét a későbbiekben is ezzel tudjuk továbblandíteni.

³⁹ Az OBH statisztikai adatok alapján.

http://birosag.hu/kozerdeku-informaciok/statisztikai-adatok/statisztika-fk-ff?field_statisztika_evzam_value%5Bvalue%5D%5Byear%5D=&field_statisztika_ugytipus_tid%5B%D=591 (2016.05.17.)

Felhasznált irodalom

ERDŐDI Orsolya: Gondolatok a fogvatartott nők kezelésével, nevelésével összefüggő egyes kérdésekről. In: *Börtönügyi Szemle* 2002. 21. évf. 1.sz. 33-38.

FAIL Ágnes: Erőszakos női fogvatartottak és a bűnbánat. Szakdolgozat, ELTE-ÁJK Kriminológia MA, 2013.

FEHÉR Lenke, PARTI Katalin: Nők a börtönben. In: *Kriminológiai Tanulmányok*. OKRI, Budapest. 2002. évi 39. 212-238.

GREER Kimberly R.: A személyes, elkülönülő kapcsolatok változó jellege a nők számára fenntartott büntetés-végrehajtási intézetekben, az Egyesül Államokban. In: *Börtönügyi Szemle* 2002/1. szám 77-92.

RASKÓ Gabriella: A női bűnözés. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest. 1978.

SOMOGYVÁRI Mihály, DREXLER Bernadett, SÁNTA Lívía, RUTKAI Kata (szerk.): Börtönstatisztikai Szemle. Büntetés-végrehajtási Szervezet, Budapest. 2016.

TANÁCS Eszter Tímea: A nők fogvatartásának speciális aspektusai. In: *Börtönügyi Szemle* 2014/1. 44-47.

TÓTH Mariann: Női elítéltek mentális egészségének pszichoszociális meghatározói börtönkörnyezetben. In: Gaál Gyula, Hautzinger Zoltán (szerk.): Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, Pécs. 2011. XII. szám 125-132.

VÁRNAGY-TÓTH Mariann: Női elítéltek börtönkörnyezetben. Egy empirikus kutatás tapasztalatai. In: *Belügyi Szemle* 2014/2. 51-65.

http://birosag.hu/kozerdeku-informaciok/statisztikai-adatok/statisztika-fk-ff?field_statisztika_evzam_value%5Bvalue%5D%5Byear%5D=&field_statisztika_ugy_tipus_tid%5B%5D=591 (2016.05.17.)

<http://www.euro.who.int/en/health-topics/health-determinants/prisons-and-health/data-and-statistics> (2016.05.15.)

<http://www.qcea.org/wp-content/uploads/2011/04/rprt-wip1-main-en-feb-2007.pdf> (2016.05.15.)

<http://ugyeszseg.hu/repository/mkudok6797.pdf> (2016.05.14.)

THE CHARACTERISTICS OF FEMALE PRISONERS IN HUNGARY, BASED ON CRIME STATISTICS

With regard to the female criminality, that is an unquestionable fact, females have a significantly lower rate than males worldwide. Regardless of this, looking at the domestic crime statistic of the last 20 years, this change can also be clearly seen. While male criminality is decreasing year on year, female criminality has been increasing slowly but steadily, as measured by the percentage of prisoners. Looking at the numbers have already perceptible some change that characterize female offenders, but very little is known about it. The objectives of this study are to highlight the population of prisoners according to the available statistical data from HPSH (Hungarian Prison Service Headquarters), and to provide insight the specific features of women prisoners, because in their case there are special prisonization problems.